

לשאלת נתוח מתים

בשאלה זו אם מותר לנתח מתים כדי לעמוד על טיב המחלה לצרכי רפואה או לברר סבת המיתה, דנו רבים וגדולים אשר מפיהם אנו חיים. עם קום מדינת ישראל ואחרי החלטת הכנסת להרשות נתוח מתים במקרים מסוימים — דנו בשאלה זו גדולי הוראה והדעות מחולקות. בדברי אלה אין כונתי להכריע בין הדעות ולא לפרק או להקשות, אלא הנני בא בהצעת צד השאלה שלא ראיתי דנים בו והוא: אם זה הוא גיוול המת. ואם לפעמים הנני כן נוגע בענינים אחרים הנוגעים לשאלה זו, זהו רק בדרך אגב ולא באופן מקיף ויסודי.

א. התנאים לאיפור הניוול

ב"ב קנ"ד: מעשה בבני ברק באחד שמכר בנכסי אביו ומת — ובאו ושאלו את רבי עקיבא, מהו לבדקו אמר להם אי אתם רשאים לניוולו ועוד סימנין עשוין להשתנות. ובפירוש רבנו גרשום: „אי אתם רשאים לניוולו — מאחר שמת' ומפשטות לשון הגמרא — שלא נזכר ענין קבורה או סתימת הגולל, וכן מרבנו גרשום, המבאר „מאחר שמת“, משמע, שבדיקת המת אף קודם סתימת הגולל הוא גיוול ואסור. וכן הרמב"ם (הל' מכירה פ' כ"ט ה' ט"ז) אינו מחלק בין קודם הקבורה לאחר הקבורה. וכן הוא בחר"מ (ס' רל"ה י"ג) אם כי לפי דברי בית הלל ביו"ד (שס"ג) שמבאר את דברי הרמב"ם בדרך „אם תמצא לומר“ אפשר לומר שאין גיוול לפני סתימת הגולל, אבל את דברי המחבר, שאינו נותן שום טעם, וגם את דברי הרמ"א בהג"ה אי אפשר לפרש כך, כי הוא נותן את טעם אסור גיוול באחרונה. ועלינו להבין: איזה גיוול שייך בבדיקה אחרי סימנים שלפעמים אפשר לעשות בראיה אפילו בלי נגיעה במת? וכן יש לחקור אם יש ביד הלקוחות והיורשים להכריחו להמסר לבדיקה בהיותו בחיים.

איברא שבמס' שמחות (הל' י"ב) הנוסחא היא אחרת, — ואמרו אל יבדק מאחר „שנסתם הגולל“ אין מזיזין את המת ממקומו. דוקא אחר „שנסתם הגולל“. וכן הוא ביו"ד (שס"ג ס' ז') „אסור לפתוח הקבר אחרי שנסתם הגולל“. משמע מזה שקודם לכן אין אסור גיוול. אולם מהרמב"ם והמחבר בחו"מ שאינו מחלק בין קודם לאחר סתימת הגולל, משמע שאסור גיוול שייך אף קודם סתימת הגולל. (כדי שלא תהי' סתירה מדברי המחבר בחו"מ לדבריו ביו"ד — נדחק ונאמר שאפשר שלכן לא חלק בחו"מ בין קודם לאחר סתימת הגולל כי סמך יותר על טעם סימנין עשוין להשתנות ששייך גם לפני סתימת הגולל, וביו"ד הוא דן על האסור וזה הוא רק אחרי סתימת הגולל. אבל הרמ"א מבאר בחר"מ את הטעמים, וטעם אחד הוא אסור גיוול, ופה אינו מגיה כלום).

לכתב סופר (יו"ד קע"ד) הובאו דבריו ב"התורה והמדינה" (ה-ו דף ר"ו) תמה איך היה פשוט להש"ס שהלקוחות מותרים לנוולו משום "אנן זויי יהבינן" דהרי ויתרה התורה על מ"ע דהשבת אבדה משום אינה לפי כבודו? ויש לחלק, שהמשיב אבדה לא היה שום גורם ושותף באבדה. והיות שהבזיון הוא שלו אינו מחויב להתנול כדי להציל ממון חברו, שהוא לא גרם ואשם בזה. אבל אצל הלקוחות הלא המת היה גורם בהפסדם ושותף בהעסק הזה, ולכן יכולים הלקוחות לדרוש מהמת שיתנוול בכדי להצילם מהפסדם.

כ"כ יש לדקדק בדברי התוס' "אבל יורשים אינם רשאים לנוולו בשביל הירושה דלא מידי יהבי". הלא גם הלקוחות לא יפסידו כלום, כי אם המכירה בטלה מקבלים את כספם בחזרה ויכולים להפסיד רק את הריוח ולא את הקרן, כי הם יכולים לעכב את הנכסים הבני חורין. ודוחק לומר ש"הנתינה" גרידא — "יהבינן" ולא מידי יהבי", מספיקה להתיר או לאסור.

ב. מהו ניוול?

הפירוש של המלה "ניוול" הוא: מכוער — הפך הקשוט, קלון, חרפה, בזיון. בתוארים אלה מתארים גם אנשים וגם מעשים. (נזמים וטבעות מעבירין ממנה בכדי לנוולה. פשיטא השתא נוולי מנוול לה וכי' (סוטה ז' ח'); כל הניוול הזה היה מנוול אותה, ר' יוב"ב אומר אין מנוולים בנו"י יותר ממה שכתוב בתורה (ספרי במדבר; כל המנוולת עצמה בימי נידותה (אדר"ג ב' א'). ישנם דברים כאלה שהם בעצמם מכוערים ואלה שהם בעצמם אינם מכוערים, אלא שהיחס שלנו אליהם הוא כמו לדבר מכוער, אם מפני שאין לנו רגילים בהם, או מפני שאנו חושבים את הדבר לבזיון — אם גם בעצמם אין בו משום בזיון. ישנם גם דברים שהעקר בהם היא הכונה. אם, למשל, הכונה היא לבזות, להשפיל או להוציא תועלת צדדית, המעשה הוא מכוער. אולם אם אין כונה זרה בזה אין זה בזיון. ואין זה רק בגדר אינו מתכוין אלא שאין כאן מעשה בזיון כלל. (ובדומה לזה מצינו בשבת באסור צידה (שבת ק"ו): הא למה זה דומה לנועל את הבית לשומרנו ונמצא צבי שמור בתוכו שפטור ומותר.) ויש שהכונה מהפכת, אותו המעשה עצמו מבזיון ואיסור, למצוה. כשאדם מת או מחויבים לכבד את זכרו וגם את גופו, אם מטעם שהוא צלם אֱלֹהִים, ואם מפני שגם זה שייך לזכרו. והמושג של כבוד ובזיון הוא רק לפי ערכנו והשגתנו ולפי קנה המדה שלנו ושלו בכלל, שאנו מחויבים לכבדו ולא לבזות אותו, ולא מפני שאיכפת לו. (ברכות י"ט: א"ר יצחק כל המספר אחרי המת כאלו מספר אחרי האבן. א"ד דלא ידעי וא"ד דידעי ולא איכפת להו) ויותר מזה — במעשה או באי מעשה — איתא בתוס' ד"ה קבורה (סנהד' מ"ו). גרסת התוס' כמו שהיא לפנינו, בלי הגהה, היא: "והאי בזיוני דהכי לאו בזיוני דמת קאמר דאם כן אמאי לא כל כמיניה? אלא בזיוני דמשפחתו. אבל למת אית ליה בזיון אם אינו שוכב על המטה בכבוד". אלא שגרסה זאת היא תמוהה ואי־אפשרית (אם לא שנקרא בדרך שאלה ותמיהה) כי הלא זה ההפך ממה שהתוס' מתחילים. הם נוקטים כדבר פשוט שכן הרשות בידו ומתמהים, אמאי לא כל כמיניה? ומסיימים שזהו בזיון משפחה, אבל למת עצמו אית ליה (?) ולכן באה ההגהה מן הצד, אולם במקום להגיה רק את המלה "אית" ולשים במקומה "לית" או "אין", ואז היה נקרא "אבל למת לית ליה

בזיון אם אינו שוכב על המטה בכבוד, בהסכם עם מה שנאמר קודם, הגיה המגיה בשני המקומות, ונקרא עכשיו: „אבל למת אין לו בזיון אם שוכב על המטה בכבוד.“ (אפשר שהמלים האחרונות „שוכב על המטה בכבוד“, שהן מלים נוספות ללא צורך מכריחות להגיה ככה.) איך שלא תהיה הגירסא, מ"מ תמוה אם להמשפחה יש בזיון גם אם „שוכב על המטה בכבוד“ מאין לנו לאמר שלהמת עצמו יש הרגשה אחרת שלא איכפת לו אם כן שוכב בכבוד ואיכפת לו אם אינו שוכב בכבוד?

[דרך אגב ע"פ דברי התוס' שהאיבעיא היא, איזה מהם הוא עקר, וכן גם משמע מפירוש רש"י ד"ה או „כי היכא דתיהוו ליה כפרה בהטמנה זו שמורידים ומשפילים אותו בתחתיות“, אפשר לפרש גם הבעיה השניה, יקרא דחיי או יקרא דשכבי. ובזה תסולק קושית הב"ח עיי"ש. ובאמת אין ברש"י המלים „אין לו כפרה למת כלל“ שמביא הב"ח, אלא, „דאי לאו יקרא דשכבי אמאי מיכפר בבזיוניה“. עכ"פ אנו למדים מדברי התוס' הנ"ל, שישנם דברים כאלה שאף שהמשפחה חושבת אותם לבזיון וניוול — המת עצמו אינו חש להם. עוד יש להביא ראיה שהמעשה בעצמה שעושים לאדם אחרי המיתה לא כל כך חשוב כמו היחס והכונה שלנו, כי זה הוא העקר. במחלוקת רבנן ורבי יהודה, במצוות הנהרגין (נב:) אם זה ע"י התזת הראש ע"י סייף או הנחת הראש על הסדן. ר"י מודה שהנחת הראש על הסדן היא יותר מנוולת מהתזת הראש ע"י סייף, אלא שהבחוקותיהם עושה את הסייף ליותר מנוול. וחכמים היו מודים לו לולא טענתם שאין בזה בחוקותיהם. ולהלן בגמרא: אימא דבריו ליה מיברו, לפי חרב כתיב. ואימא דעביד ליה גיסטרא, ואהבת לרעך כמוך, ברור לו מיתה יפה. רואים אנו מזה שההתחשבות היא במעוט הצער באופן ובשעת המיתה ולא במה שיהי' אח"כ, כי זה לא חשוב אצלו. וכן הוא בפירוש המשנה להרמב"ם „וזה שאנו עושין כן לתמלה על האיש ההוא לפי שזה ממהר מיתתו ואמר רחמנא ואהבת לרעך כמוך לפי שהאדם כשהוא חייב מיתה הוא בוחר לנפשו הקלה שבמיתות ואשר צערו מועט כמו כן נעשה בזולתנו“. לפי ערך הכמוך הוא ואהבת „לרעך“. ואפשר שעיקר הלמוד הוא מ„הכמוך“. ובזה תסולק קושית הרה"ג העורך התורה והמדינה (ה—ו דף רכ"ד).

מפשטות לשון המשנה והבריתא ששניהם, החכמים ור"י, דנים רק מנקודת המיתה עצמה, איזה היא יותר יפה ואפשר, יותר קלה, ואינם מתחשבים כלל עם מה שנעשה או נראה אח"כ, כי איזה הבדל הוא בין התזת הראש על הסדן לע"י סייף. כ"כ על שאלת הגמרא: ואימא דבריו ליה וכי „תוקעה בבטנו או בגרונו“, הגמרא משיבה, לפי חרב כתיב. ואימא דעביד ליה גיסטרא „חולקו לארכו לשניים“, ואז חוץ מזה שהמיתה היא יותר קשה יש גם ניוול שבני מעיו נשפכים. והגמרא עונה רק על המיתה שצריכה להיות במעט צער. ואין לנו לדחוק שהתרוץ ברור לו מיתה יפה הוא על שניהם, דלא כפירוש המשניות להרמב"ם.

ובמעשה דבני ברק (לפי המסקנא שרצו היורשים לבדקו — אף קודם סתימת הגולל — ואמר ר"ע אי אתם רשאים לנוולו, נראה שהוא משום שכיון שמטרת בדיקתם היא לבטל מחשבתו ומעשיו שעשה נגדם, במכרו או בכתבו נכסי אביו, זאת בודאי חרפה היא לו שיכניע עצמו לבדיקתם כדי לבטל מעשיו. וההכנעה לבדיקה, אף בלי משמוש האברים, היא היא הניוול. משא"כ אצל הלקוחות שדרישת ומטרת בדיקתם היא כדי להעמיד ולקיים מעשיו שזה הוא כבוד לו שלא יהי' מחוסר

אמנה ולו יהא שהבדיקה בעצמה היא ניוול לו הוא מסכים לזה, מאיזה טעם שיהי, ויש לו הכח והרשות למחול על זה. ואף לפי סברת בעל „גשר החיים“ שעם מיתתו של בן אדם כלה „בעלותו“ על גופו ואינו יכול למכור את עצמו לאחר מיתה. כי אין אנו באים ודנים על זה מתורת „בעלות“, אלא עד כמה הוא החוב עלינו לכבד, לפי קנה המדה שלנו, של החיים עכשיו, את הגוף הזה, ואנו אומרים שהאיש, שהגוף הזה היה שלו, כשהיה חי לא חשב הדבר הזה לניוול. ואין אנו מחויבים ללכת יותר מקנה המדה שלו, כי ניוול — בשת, הוא דבר יחסי, ואין לזה קביעות הן בזמן והן במקום.

ובחולין (יא:) הקושיא „הא קא מינוול“ היא גם כן שהבדיקה כשלעצמה היא הניוול ולא פתיחת הבטן והצואר והמשמוש באברים. שאם לא כן היה עלינו לחלק באופני המיתה שעל ידה מת הנרצח שאם נהרג באופן שלא היה ניוול במיתתו אז אי אפשר לבדקו ואם נהרג ע"י שהרוצח עשאו גיסטרא שגם אם נבדקהו לא יתנוול יותר אז אפשר יהי לבדקו, והגמרא אינה מחלקת בזה, אלא מפני שעצם הבדיקה היא הניוול.

וע"פ זה אפשר לבאר את החלוק בין המעשה דבני ברק לדעת הת"ק במותר המתים ליורשיו (סנהדר' מת). שלטובת היורשים הוא כן מוחל זילותיה ובמעשה דבני ברק אינו מסכים לזה. ודוחק לחלק שבמותר המתים כבר נעשה הזילותא, כי הלא אם אנו אומרים שאסור לתת ליורשים, אנו מוסיפים בהוצאות לכבודו — זלוף או נפש — ואם נותנים להיורשים אז ע"כ אנו מפחיתים באותו הסכום מכבודו, ובכ"ז אנו אומרים „מחיים אחליה לזילותיה וניתא ליה שיתבזה לאחר מיתתו להנאת יורשינו“ (לשוך רש"י). ואפשר שלדעת ר' יוחנן ב"ב לעיל יש אסור בזה. (ולפי דעת בעל „גשר החיים“ שאנו באים לזה מתורת „בעלות“ איך הוא יכול למחול זילותיה שלאחר מיתה). וכ"כ „כל העושה לכבודו של חי אין בו בזיון למת“ וכש"כ אצל קרוביו, ולמה זה? אלא מפני שבמעשה דבני ברק הקרובים רוצים „לסתור“ מעשיו ודבריו ומדוע יסכים להם?

עוד יש להביא ראיה שמדת הניוול — בזיון למה איננה קבועה ביתד מבלי להיונה ממקומה. ואפילו דברים שהם מקובלים אצלנו שהם בזיון או אי כבוד למת, גם לפי דעת המת, הרשות בדינו להקטין את המדה ולהצהיר שמהיום והלאה אין זה בזיון יותר. שכן מצינו (מו"ק כז) בראשונה היו מגלין פני עשירים ומכסין פני עניים והיו עניים מתביישים התקינו שיהו מכסין הכל מפני כבודן של עניים. בראשונה היו מטבילים וכו'. בראשונה היתה הוצאת המת קשה לקרוביו, ונהג (ר"ג) קלות ראש בעצמו ויצא בכלי פשתן ונהגו העם אחריו לצאת בכלי פשתן. א"ר פפא והאידינא נהוג עלמא אפילו בצרדא בר זווא (הנקנה בזוז). ותשאל השאלה: הוציאו בכליבה, הניחו מוגמר, הטבילו, הרי מתחלה היה זה בזיון להם, ובר"ג בזיון לו, למשפחתו ולכל ישראל. ואיך שמעו לו? ורב פפא מוסיף והאידינא וכו' ז"א הפחיתו את המדה עוד יותר, ולו היתה המדה קבועה איך יכלו להנהיג מנהג כזה שהוא נגד הדין?

ועוד יש להביא ראיה שבזיון המת איננו דבר קבוע ויש לו להמת כח ורשות, בעודו בחיים לאמר שזה אין בזיון אצלו מעובדא דראב"ש (ב"מ פד) „כי הוה קא ניחא נפשיה אמר לה לדביתהו ידענא בדרבנן דרתיחו עלי (עיין רש"י ז) ולא מיעסקי

בי שפיר (?) אוגנין בעליתאי וכו' לא פחות מתמני סרי וכו' כי הוּו אתא בי תרי לדינא הוּו קיימי אבבא וכו' תהא כבעלה שלא ניתן לקבורה, אמרי רבנן כולי האי ודאי לאו אורח ארעא. ועי' קושית המהרש"א אע"ג דקבורת מצוה היא ועובר בל"ת — מ"מ לא היה חש ר"א על הקבורה דאיבעיא להו התם קבורה משום בזיוני או משום כפרה והוא כבר בא לידי נסיון — ועי"ל דמשום כבוד המת שרי להלין. [אפשר שכונתו לתרץ ע"פ ב' השטות, לדעת הרמב"ם, לפי באור הלחם משנה, שהאיבע' היא רק אם נאמר שהקבורה היא רק רמוזה והשטה הב' שהאיבעיא היא אפילו אם נאמר שהקבורה היא מן התורה.] ומכל מקום קשה, סו"ס זה היה בזיון, ואם נאמר שאין לו רשות איך הניחוהו כל הזמן הזה? ואם יש לנו תרוצים מספיקים על „אי הקבורה" לשתי השטות, עכ"פ יש בזה משום בזיון לו, למשפחתו ולכל ישראל „שהחזיקו אותו בעליה" ואותו הבזיון „ודאי לאו אורח ארעא" המריצם סו"ס למסרו לקבורה, אף שנוכחו שהבזיון של רימה ורקבון לא היה שם. ואי אפשר לאמר שהדבר לא היה מפורסם כי באו לדינא אליו. אלא ע"כ לאמר שכשם שהיה הרשות בידו שלא יקברוהו כי היה מתירא „ולא מיעסקי בי שפיר" כ"כ הרשות בידו להבליג גם על בזיונו זה, כי הרשות בידו להקטין את קנה מדת בזיונו. ולפי דברי התוס' היו שומעין לו אף אם אמר לא תקברוני כלל, אם היה הטעם מחמת בזיון דידיה. וגם לרש"י משמע שהיו שומעין לו, לולא בזיון קרוביו, אפילו „שיראוהו מת ונרקב ונבקע". ורק בזיון גדול כזה להחיים מכריחנו שלא לשמוע לו. (ואפשר שבבזיון המשפחה והחיים נכלל גם הסכנה שהיתה כרוכה להחיים באי קבורת המתים.) אבל אם הנוול הוא כזה שאינו מזיק להחיים, אז בודאי הרשות בידו שלא לחוש ואין המשפחה יכולה למחות. ואם החיים מצדם מגבילים את קנה המדה של ניוול ומצהירים שמהיום והלאה נתנהג ככה, אז לא נקרא לזה ניוול אף נגד רצונו כמו בהצלת נפשות והתרת עגונות.

ומקור אסור ניוול נראה לומר שהוא מזה שמרבינין מקבר תקברנו שקוברים את האבן והעץ והסייף וכו' ומבאר הר"מ (סנהד' טו הל"ט) „שלא יהא לו זכרון רע ויאמרו זה העץ שנתלה עליו פלוני". ולמד מבהמה שאמר בפרק ד' מיתות (נד) שנסקלת משום שלא תהא בהמה עוברת בשוק ויאמרו זו היא שנסקל פלוני על ידה (לחם משנה) ואינו נקבר עמו שזה בזיון לו.

ומעתה נעיין לאור הנ"ל בנידון שלנו. הנה אלה המבטיחים עצמם בחברות בטחון, הלא הסכימו מראש לחוקי החברה וכל עיקר בטוחם היה לטובת יורשיהם. וזכר לדברי „בשלמא למ"ד נכסיהן למלך היינו ודכתיב וינס יואב" (סנהד' מח) ובתשובת ח"ס שכ"ו הו"ד בפ"ת שס"ח „במקום שהחיים יודעים כולם שכך מנהגם וידעי במיתתם שכך הוא ומוחלים על כבודם הכל מותר שאין כאן אסור הנאה אלא משום כבוד מתים. (דברי הח"ס הובאו רק להוכיח שאם יש מנהג ידוע אז מוחלים על כבודם ואין בזה משום בזיון אבל הוא אינו דן בשאלת בטוח ובשאלת נתוח הוא אוסר מטעם אסור הנאה). בשדה חמד, א"ד מערכת אבילות (קלו) מביא „שואל ומשיב" ח"א רל"א „דכל שעושים כן מפני תקנת עגונות ליכא לא משום ניוול ולא משום חרדת הדין". מזה נראה בפשיטות שאין זה מטעם דחיה אלא ליכא אפילו „חרדת הדין", וכש"כ ניוול מפני שהעקר היא הכונה, ואם הכונה היא לדבר נחוץ אין בזה שום ניוול אפילו אם יודע אח"כ שאין זה בעלה.

ג. לשאלת ההנאה הבאה ע"י לימוד

כ"כ יש לדקדק בדברי הרה"ג הדאיה בהתורה והמדינה (ה—ו) בדבריו (ו) הלא כל הענין של לימוד הוא רק גלוי מלתא, ואף בבדיקת סימן יש צורך למשמש באברים או בגוף. ואין זה דומה לסכין של ע"ז לשחוט בו וגם לא ללוקח כלי שיר ונהנה בשמיעתו כי לכל היותר הוא רק גרם הנאה צדדית ורוחנית, כי זה שממשמש האברים כדי להסתכל ולהביט או אף לחתוך אינו משתמש ממש באבר עצמו לשמוש איזה שהוא כמו בסכין או בכלי שיר אלא מביט בו במבנהו, במראהו או בקלקולו. אמת הדבר שהח"ס (של"ו) אוסר מטעם אסור הנאה ממת. אבל מדוע לא נחלק את חלוקו בס' ק"ל? כי גם פה אין הדבר בטוח. ועוד אפשר לחלק, לענ"ד, בין חליצה וטבילה וכל המצות למשתכר או מוכר, שע"י חליצה וטבילה הם בעצמם נעשים מוכשרים, האשה ע"י חליצה נעשית מותרת לשוק וזה ע"י טבילה נעשה טהור ומוכשר לאכילת תרומה. ובעד דברים כאלה שהאדם מתעלה או מקיים מצוה אין משלמים, או יותר נכון — אין אסור להנות הנאה רוחנית, כמו שאין אסור להתבונן בקדשים מפני שע"ז יתבונן ויבא לידי תשובה, וההנאה שיש לו או לה אח"כ מהתרומה או מפטור הזיקה אין לזה שייכות לאסור הנאה. אבל במשתכר או במוכר הוא מקבל דבר מה חלף עשיה או הדבר. ואפשר שחלוקו במדת היות הדבר בטוח. הוא רק להדגיש את אי-השייכות של מעשה החליצה והטבילה להנאה הבאה אח"כ. כי לולא זאת — מה יהא, אם למשל אם התרומה שלו מונחת על יד המקוה, או החולצת יש לה תתן העומד ומחכה לחליצתה? ובנתוח מתים ג"כ מה שהרופא רוכש לו ידיעה יותר גדולה בחכמת הרפואה ע"י התבוננות וקסתכלות באברי המת לא שייך בזה אסור הנאה רוחנית. ואם גם הרופא מנצל אח"כ את ידיעתו אין בזה שייכות להנתוח הזה. וכעין זה מצינו במבקרי מומין שבירושלים שהיו נוטלין שכרן מתרומת הלשכה, (כתובות קו.) ועל מגייה ספרים מפרש רש"י, "הפקירו תרומת הלשכה לכך", ואם גם נאמר שאותו הטעם הוא גם על מבקרי מומין, אבל למה לא אמרו, שמה שרוכשים להם ידיעה יותר רחבה מבקור הקדשים אסור, כי נהנים מזה. מזה משמע שהרחבת הידיעה והנסיון ע"י עיון התבוננות ומשמוש באברים של קדשים אינה הנאה אסורה וה"ה באברי מת. ובמודר הנאה (נדר' מא: ר"ן) בנכסי חולה אסורין על הרופא, מותר בחנם אם כי הרופא מתקדם ע"י זה. ובלמוד מדרש שאנו זקוקין לטעם מצוות לאו להנות נתנו זהו רק כשהמודר הוא התלמיד. כ"כ יש להעיר על דברי הרה"ג וולנר (התורה והמדינה ה—ו דף רי"א) בענין נתוח פלסטי, (הירחון קול תורה בו דן הגרא"י אונטרמן שליט"א איננו ת"י), לו היו משתמשים בהאבר או בחלק מהגוף המת, כמו שהוא, והיה נשאר כמו שהוא, בלי חיות חדש, לכסות איזה מקום או להשלים איזה אבר חסר מבלי להתיותו, או יש לדון ע"ז מצד אסור הנאה ממת. אבל נתוח פלסטי הוא שמחברים, "חבור טבעי" (אם כי באמצעים מלאכותיים) אבר או חלק ממת לאדם חי וע"ז "מחיים" את החלק או האבר ואיננו מת יותר, ואין זה אסור הנאה ממת. וכי אלה המתים שהחיו אליהם, אלישע ויחזקאל וחז"ל, האם נסתפק שהיו אסורים בהנאה? ואיזה חלק הוא אם מחיים את כל הגוף או רק חלק ממנו? וכעין זה מצינו (תרומות ט' ז') שתילי תרומה שנטמאו שתלן טהרו מלטמא. (דכ"ה שנתחברו לקרקע נתבטלו מתורת אוכל ע' רש"י פסחים לד.) והא דאסורין מלאכול הוא משום מעלה (שם לה). סוף דבר, אין נראה שיהא בזה חשש מצד איסור הנאה.